

Pravice za kmetice!

Kmečke ženske med kmetijo, družino in družbo

Naslov publikacije: Pravice za kmetice! Kmečke ženske med kmetijo, družino in družbo
Izdajatelj : Makrobios Panonija, so. p.
Avtorji besedil: Ksenja Strožič, Polona Starc, Majda Černič Istenič
Oblikovanje grafične podobe: Sara Stiplovšek
Tisk: Snoopy, Murska Sobota
Naklada: 100 izvodov
Murska Sobota, oktober 2026

Socialno podjetje Makrobios Panonija deluje v vasi Lucova v občini Gornji Petrovci na Goričkem. Ukvarja se z ekološko pridelavo in predelavo hrane, trajnostnim turizmom, naravno gradnjo, organizacijo izobraževalnih dogodkov in praktičnih delavnic ter izvajanjem projektov.

Projekt *Pravice za kmetice!: Kmečke ženske med kmetijo, družino in družbo* je sofinanciralo Ministrstvo za demografijo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) v okviru Javnega razpisa za sofinanciranje projektov s področja enakosti žensk in moških za leto 2026.

MDDSZ ni odgovorno za informacije, ki jih vsebuje gradivo, in za njihovo nadaljnjo uporabo, ker predstavljajo poglede avtorjev/avtoric.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DEMOGRAFIJO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE

MakroBios Panonija so.p.
Eko-socialni zavod

Kazalo vsebine

Uvod 4

Kmečke ženske v Sloveniji:
pregled njihovega položaja in ključnih izzivov 6

Plačevanje prispevkov za socialno varnost,
če opravljam kmetijsko dejavnost 9

Dopolnilne dejavnosti na kmetiji: priložnost za
ekonomsko samostojnost in povezovanje kmečkih žensk 12

Društva kmečkih in podeželskih žensk:
pomemben prostor povezovanja 15

Kmečke ženske med kmetijo, družino in družbo:
od nevidnega dela k pravicam v praksi 21

Namesto zaključka:
razmislek ob 15. oktobru, svetovnem dnevu kmetic 24

Viri in literatura 26

Uvod

Pred vami je brošura projekta *Pravice za kmetice!: Kmečke ženske med kmetijo, družino in družbo*, ki smo ga v socialnem podjetju Makrobios Panonija izvajali med majem in oktobrom 2026 na območju Pomurja.

V brošuri razmišljamo o položaju kmečkih žensk v Sloveniji. Spodbujamo boljše poznavanje socialnih pravic in možnosti njihovega uveljavljanja. Predstavljamo priložnosti, ki jih kmečkim ženskam lahko ponujajo dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Posebno pozornost namenjamo povezovanju kmečkih žensk v lokalnih društvih kmečkih in podeželskih žensk, ki so pomemben prostor druženja, izobraževanja, izmenjave izkušenj in medsebojne podpore na podeželju.

S projektom Pravice za kmetice! smo želeli prispevati k večji enakosti spolov na podeželju z informiranjem in ozaveščanjem o položaju kmečkih žensk, podpori ekonomski neodvisnosti in poznavanju socialnih pravic ter izboljšanjem njihove vidnosti v družbi.

Otvorili smo ga s strokovnim predavanjem o položaju kmečkih žensk, ki ga je proti koncu maja v Murski Soboti izvedla dr. Majda Černič Istenič z Družbenomedicinskega inštituta ZRC SAZU. Svoje ključne ugotovitve je predstavila v prispevku *Kmečke ženske med kmetijo, družino in družbo: od nevidnega dela k pravicam v praksi*, objavljenem v tej brošuri. V maju sta zaživela tudi Facebook in Instagram profil Pravice za kmetice!, na katerih smo čez celoten projekt objavljali informacije o položaju, izzivih, pravicah in priložnostih kmečkih žensk.

V sodelovanju z Društvom žena Kukeč, Društvom podeželskih žena Gornja Radgona in Društvom kmečkih žena Klas Bodonci smo septembra in oktobra pripravili tri usposabljanja o socialni varnosti kmetic, ki jih je izvedla Polona Starc, univ. dipl. prav., iz Kmetijsko gozdarskega zavoda Celje. Udeleženke so spoznale ključne vidike socialne varnosti in možnosti uveljavljanja pravic iz zavarovanja na podlagi opravljanja kmetijske dejavnosti. Informacije o tem je Polona Starc zbrala tudi v prispevku *Plačevanje prispevkov za socialno varnost, če opravljam kmetijsko dejavnost v brošuri*.

V sodelovanju z Društvom podeželskih žena Sveti Jurij ob Ščavnici, Društvom podeželskih žena Gornja Radgona ter Društvom kmečkih žena in deklet Benedikt smo v septembru in oktobru pripravili tudi tri usposabljanja o možnostih odpiranja dopolnilnih dejavnostih za kmečke ženske. Usposabljanja so izvedle nosilke dopolnilnih dejavnosti na kmetiji: Mojca Anzeljc, čebelarka in apiterapevtka iz Fokovcev v Moravskih Toplicah; Katja Temnik, vodja biodinamičnega zeliščnega vrta in kmetije Majnika v Žičah pri Slovenskih Konjicah ter Jerneja Jančar, prevzemnica Kmetije okusov Jančar v Črešnjevcih pri Gornji Radgoni.

Projekt smo oktobra sklenili z okroglo mizo o položaju kmečkih žensk v Murski Soboti. Sodelovale so Irena Ule, predsednica Zveze kmetic Slovenije; Doris Letina, vodja področja za mlade kmete in kmetijsko politiko pri Zvezi slovenske podeželske mladine; ter Metka Marinič, koordinatorka za dom, družino in dopolnilne dejavnosti na Kmetijsko gozdarskem zavodu Murska Sobota.

Iskrena hvala vsem sodelujočim v projektu – predavateljicam, izvajalkam usposabljanj, sogovornicam, društvom in vsem kmečkim ženskam, ki so s svojo udeležbo, vprašanji, izkušnjami in zgodbami soustvarjale projekt.

Pravice za kmetice!

Kmečke ženske v Sloveniji:
pregled njihovega položaja in ključnih izzivov

Kmečke ženske bistveno prispevajo k delovanju kmetij, razvoju podeželja in ohranjanju kulturne dediščine. Kljub temu so tako na kmetiji kot v javnosti še vedno (pre)pogosto spregledane in nevidne. Čeprav se pomen njihovega prispevka vse bolj prepoznava, ostajajo izzivi pri njegovem ustreznem vrednotenju ter zagotavljanju pogojev, ki bi prispevali k izboljšanju njihovega ekonomskega in socialnega položaja.

Kdo je kmečka ženska danes?
Kmečke ženske so zelo heterogena skupina. Na podlagi strokovne literature, medijskega poročanja in terenskih izkušenj, pridobljenih med izvajanjem projekta, kmetice razumemo kot ženske, ki živijo in/ali delajo na kmetiji. Ne opredeljuje jih en sam zavarovalni ali zaposlitveni status, temveč raznoliki načini njihovega življenja, dela in vključevanja v delovanje kmetije. Nekatere so zaposlene na kmetiji, druge so kmečko zavarovane, kar pomeni, da so vključene v socialna zavarovanja na podlagi opravljanja kmetijske dejavnosti, tretje pa so zaposlene zunaj kmetije ali samozaposlene, medtem ko obenem živijo in/ali delajo na kmetiji. Med kmetice štejemo tudi študentke ali upokojenke, ki so članice kmetije in pri delu na njej sodelujejo glede na svoje zmožnosti. Navedeni primeri ponazarjajo le nekatere od številnih položajev kmečkih žensk.

S katerimi izzivi se soočajo kmečke ženske?
"Naporno delo, podrejen položaj, kjer za dom brez moževega privoljenja ne moreš kupiti nič, saj gre ves denar za kmetijske stroje, premalo vrednoteno in cenjeno kmečko delo, preobremenjenost, veliko dela vsak dan v tednu, slabi materialni pogoji, premalo časa zase in za otroke, premalo znanja o lastnem zdravju, ekonomska odvisnost, dolg delovnik in življenje s starejšo generacijo," so težave, o katerih kmečke ženske poročajo v raziskavi *Kmečke ženske v Sloveniji* (Robnik, 2018: 13-14).

Ker v Sloveniji prevladuje družinsko kmetijstvo, hkrati pa večino delovne sile na slovenskih kmetijah sestavljajo družinski člani (Slovenc Grasselli in Černič Istenič, 2025), je položaj kmečkih žensk najprej pomembno razumeti v kontekstu družinskih odnosov in organizacije dela na kmetiji. Kot poudarja Barbič (2005: 206) je kmečka družina namreč "neločljivo povezana z družinsko kmetijo".

Kmečke ženske “veliko delajo”, a “redko gospodarijo” ugotavlja Robnik (2016: 66) v publikaciji *Enakost spolov - (še) nedokončana zgodba*. Večina gospodarjev kmetij v Sloveniji je še vedno moških. Popis kmetijskih gospodarstev 2020 je pokazal, da je med gospodarji-upravitelji družinskih kmetij nekaj manj kot četrtina žensk (23 %) (SURS, 2022).

Raziskave opozarjajo, da se na kmetijah ponekod še vedno ohranjajo tradicionalni vzorci delitve dela med spoloma. Ženske ob gospodinjskih in skrbstvenih obveznostih pogosto opravljajo tudi kmetijska dela, ki so tradicionalno veljala za moška, medtem ko vključevanje moških v gospodinjska in skrbstvena opravila ni nujno enako izrazito (Robnik, 2018). Takšna delitev dela je povezana tudi z zgodovinskimi procesi. V drugi polovici 20. stoletja so na območju Slovenije moški odhajali v službe zunaj kmetije, ženske pa so ostajale doma na kmetiji, kjer so za nemoteno delovanje kmetije morale prevzeti tudi opravila, ki so tradicionalno veljala za moška, na primer upravljanje strojev (Sitar, 2022).

Vendar je treba delitev dela po spolu razumeti tudi v širšem zgodovinskem kontekstu prehoda iz fevdalizma v kapitalizem v evropskem prostoru. Zgodovinske spremembe v organizaciji dela in gospodarstva so vplivale na razlikovanje med plačanim proizvodnim ter neplačanim gospodinjskim in skrbstvenim delom, pri čemer je bilo slednje pogosto manj družbeno in ekonomsko ovrednoteno (Federici, 2019).

Delitev dela po spolu se ohranja še danes, vendar znotraj kmečke družine prevzame specifične oblike, ki vplivajo tako na vrednotenje dela kmečkih žensk kot na njihov ekonomski in družbeni položaj.

Četudi kmečke ženske bistveno prispevajo h kmetijski proizvodnji in vsakodnevnemu vzdrževanju članov kmečke družine, njihovo delo pogosto ostaja nevidno in, še pomembneje, neplačano, kar lahko povečuje njihovo ekonomsko odvisnost od drugih članov družine. To še posebej velja za ženske, ki delajo izključno na kmetijah in niso vključene v socialna zavarovanja. Medtem ko zaposlitev zunaj kmetije kmečkim ženskam omogoča večjo ekonomsko samostojnost, socialno varnost in izhod iz pogosto zaprtega družinskega kroga, lahko hkrati pristanejo v t. i. *trojni izmeni*. Poleg plačanega dela v službi jih na domači kmetiji čakajo še pogosto neplačana kmetijska opravila in reproduktivno delo, ki vključuje gospodinjska opravila, vzgojo otrok in skrb za starejše družinske člane, kar lahko vodi v delovno preobremenjenost.

Pomemben vidik položaja kmečkih žensk predstavlja tudi njihova socialna varnost. Različni ekonomski položaji kmetij ter oblike delovne aktivnosti in vključevanja družinskih članov v delo na kmetiji lahko vplivajo na možnosti njihove vključitve v socialna zavarovanja. Pri tem se lahko zlasti ženske, ki opravljajo delo na kmetiji brez ustrezno urejenega zavarovalnega statusa, soočajo z večjo socialno in ekonomsko ranljivostjo. Leta 2019 je bilo med vsemi obvezno in prostovoljno zavarovanimi osebami, ki delajo na kmetiji, le 27 % žensk (Slovenc Grasselli in Černič Istenič, 2025). Tudi med kmečko zavarovanimi ženskami se lahko pojavljajo težave pri poznavanju socialnih pravic in njihovem uveljavljanju. “Marsikatera mi je rekla, da je izvedela, da lahko uveljavlja porodniški dopust šele po tem, ko so otroci že šli v šolo,” kot primer navede Irena Ule, predsednica Zveze kmetic Slovenije (MMC RTV SLO, 2023).

Formalna vključenost v socialna zavarovanja sama po sebi ne zagotavlja, da ženske poznajo in dejansko uveljavljajo vse pravice, ki jim pripadajo. Socialna varnost kmečkih žensk je zato povezana tako z njihovim formalnim statusom kot tudi z dostopom do informacij in možnostmi za uveljavljanje pravic.

Ksenja Strožič,
vodja projekta Pravice za kmetice!

Plačevanje prispevkov za socialno varnost, če opravljam kmetijsko dejavnost

Slovenski pravni red omogoča vključitev v obvezna zavarovanja med drugim tudi osebam, ki opravljajo kmetijsko in gozdarsko dejavnost. Kmetje plačujejo prispevke za 4 od 5 vrst zavarovanj: pokojninsko in invalidsko, zdravstveno, dolgotrajna oskrba, starševsko varstvo. Zavarovanje za primer brezposelnosti ni predvideno za tako imenovane kmečke zavarovance. Kmetje torej plačujejo zavarovanja, ki jih urejajo Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Zakon o dolgotrajni oskrbi in Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. Višino prispevkov pa ureja Zakon o prispevkih za socialno varnost. Od februarja 2024 plačujemo obvezni zdravstveni prispevek v fiksnem znesku, ki letos znaša 39,36 EUR. Omenjeni znesek se bo usklajeval 1. marca vsako leto z rastjo povprečne bruto plače v Republiki Sloveniji.

Pokojninski zakon določa prednostni vrstni red za vključitev v zavarovanje določenih kategorij oseb. Četrti po vrsti so kmetje. Kmet se lahko vključi v sistem socialnih zavarovanj, če ima zdravstveno sposobnost, ki jo ugotavlja služba medicine dela, če se ne šola in ni uživalec predčasne, starostne, vdovske ali invalidske pokojnine, in če ob vložitvi prijave v zavarovanje dohodek iz kmetijske in gozdarske dejavnosti na zavarovanega člana dosega najmanj znesek, ki je primerljiv z zneskom 60 % povprečne letne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji, preračunanih na mesec, ki ga določi minister, pristojen za kmetijstvo. Do določitve dohodkovnega cenzusa se uporablja zadnji veljavni znesek, ki je bil določen leta 2002.

Ob preračunu v evre znaša 4.894,06 EUR. Dohodek iz osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti sestavljajo katastrski dohodek, obdavčljive subvencije za kmetijska zemljišča v uporabi, potencialni tržni dohodki za vino, 70 % pavšalne ocene dohodka na panj, dohodki iz drugih dejavnosti, ki so povezane s kmetijstvom (ribogojstvo, perutninarstvo, ipd.) ter dohodek iz dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Podatek o tem lahko pridobite na katerem koli uradu finančne uprave.

Kdo in kje uredi prijavo v zavarovanja?
Prijavo v zavarovanje uredite na prijavno-odjavni službi lokalne enote Zavoda za zdravstveno zavarovanje. Prijavi - M1 obrazcu priložite naslednja dokazila:

a) potrdilo službe medicine dela o zdravstveni sposobnosti za opravljanje kmetijske dejavnosti, ki ni starejše od 30 dni,
b) potrdilo Finančne uprave RS o dohodkih iz kmetijske dejavnosti (za lastnika kmetije, če oseba, ki se želi zavarovati sama ni lastnica),
c) izpis iz registra kmetijskih gospodarstev (RKG), iz katerega izhaja, da ste nosilec/namestnik/član kmetijskega gospodarstva, ki ga dobite na najbližji upravni enoti.

Enak postopek velja tudi za tiste kmete, ki ne dosegajo dohodkovnega cenzusa, saj jim prvi odstavek 25. člena ZPIZ-2 omogoča prostovoljno vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Šifre podlag zavarovanja, ki jih je treba navesti v M1 obrazcu, so za kmete, ki dosegajo dohodkovni cenzus, 51 za nosilce in 52 za člane kmetijskega gospodarstva, ter 007 in 64 za tiste kmete, ki ne dosegajo dohodkovnega cenzusa. Pri tem šifra 007 predstavlja pokojninsko in invalidsko zavarovanje, 64 pa pokriva zdravstveno zavarovanje, dolgotrajno oskrbo in zavarovanje za starševsko varstvo.

Najnižja zavarovalna osnova za kmečke zavarovance v letu 2026 je 60% povprečne bruto plače (60 % od 2.536,03 EUR= 1.521,62 EUR), najvišja pa je 3,5-kratnik povprečne bruto plače (8.876,11 EUR). Predpis o prispevkih določa plačilo prispevka delavca in prispevek delodajalca. To je kmet vse v eni osebi. Višina prispevka za PIZ je 15,5 % od osnove, kar je najmanj 235,85 EUR/1.375,80 EUR, višina za ZZ je 6,89 %, kar najmanj 104,84 EUR/611,56 EUR in prispevek za starševsko varstvo znaša 0,20 % od osnove, kar je najmanj 3,04 EUR/17,76 EUR.

Od januarja 2024 pa plačujemo še obvezni zdravstveni prispevek v pavšalnem znesku, ki letos od 1. 3. 2026 dalje znaša 39,36 EUR, ki se bo v prihodnje poviševal. Od 1. 7. 2025 pa se plačuje še obvezni prispevek za dolgotrajno oskrbo v višini 2 % od osnove, kar je 30,43 EUR/177,52 EUR. Prispevek delodajalca za PIZ pokrije 8,85 % proračun RS.

Prav tako ni treba plačati prispevka delodajalca za zdravstveno zavarovanje v višini 6,56 %. Najnižja zavarovalna osnova za kmete se je od leta 2013 iz bruto minimalne plače postopno dvignila na 60 % povprečne bruto plače (leta 2018). Najnižji znesek prispevkov za kmečke zavarovance je tako 413,52 EUR, najvišji pa 2.222,00 EUR.

Na kratko še o pravicah, ki jih kmečki zavarovanci lahko koristijo iz vplačanih zavarovanj. **Pokojninsko in invalidsko zavarovanje** obsega pravico do pokojnine (starostne, predčasne, invalidske, vdovske, družinske, delne), pravice iz invalidskega zavarovanja (poklicna rehabilitacija, pravica do premestitve in dela s krajšim delovnim časom najmanj 4 ure dnevno, začasno nadomestilo, nadomestilo za invalidnost, delno nadomestilo), dodatne pravice (dodatek za pomoč in postrežbo, pravica do invalidnine za telesno okvaro) ter druge pravice (letni dodatek = upokojenski regres). **Pravice iz zdravstvenega zavarovanja** obsegajo zavarovanje za primer bolezni in poškodbe izven dela, zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni.

Pravice pa so plačilo zdravstvenih storitev, nadomestilo plače med začasno zadržanostjo od dela (šele od 21. delovnega dneva dalje pri kmečkih zavarovancih!) in povračilo potnih stroškov v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenih storitev. **Zavarovanje za dolgotrajno oskrbo** poleg osnovnih pravic do oskrbe na domu, oskrbe v instituciji, oskrbovalca družinskega člana ali denarnega prejemka omogoča tudi dodatni storitvi e-oskrbe in storitve za ohranjanje in krepitev samostojnosti, ki delujejo preventivno in omogočajo, da posameznik čim dlje ostaja v domačem okolju. **Pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo** pa so materinski dopust in materinsko nadomestilo, starševski dopust in starševsko nadomestilo, očetovski dopust in očetovsko nadomestilo, pravica do dela s krajšim delovnim časom in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva.

*Uveljavljanje navedenih pravic je odvisno od izpolnjevanja zakonskih pogojev.

Sistem temelji na solidarnosti, kar pomeni, da si med seboj pomagamo in prispevamo k varnosti celotne družbe. Tudi kmetje s plačevanjem prispevkov prispevajo k močnemu in stabilnemu sistemu socialne varnosti. Z odgovornim plačevanjem prispevkov tako gradimo družbo, v kateri lahko vsak računa na podporo, ko jo najbolj potrebuje.

Polona Starc,
univ. dipl. prav., KGZS – Zavod CE

Dopolnilne dejavnosti na kmetiji:

priložnost za ekonomsko samostojnost in povezovanje kmečkih žensk

V Sloveniji je bila leta 2022 registriranih 5.123 kmetij z dopolnilno dejavnostjo. Skupaj so imele registriranih 22.601 različnih dopolnilnih dejavnosti oziroma povprečno 4,41 na kmetijo (IRSKGLR, 2026). Največ nosilcev kmetij je moškega spola, medtem ko je največ dopolnilnih dejavnosti registriranih na ženske, navaja ZSPM (2020). Glede na to, da je bilo leta 2020 v Sloveniji 68.331 kmetijskih gospodarstev (SURS, 2026), je možnosti za razvoj dopolnilnih dejavnosti še veliko.

Kaj je dopolnilna dejavnost na kmetiji?
Dopolnilne dejavnosti na kmetiji dopolnjujejo osnovno kmetijsko dejavnost, ki obsega pridelovanje kmetijskih rastlin oziroma živinorejo ter storitve za rastlinsko pridelavo oziroma živinorejo. Njihov namen je izboljšati dohodkovni položaj kmetije ter ustvarjati nova delovna mesta na kmetiji (GOV.SI, 2026).

Na kmetiji je mogoče opravljati več vrst dopolnilnih dejavnosti, ki so razvrščene v deset skupin: predelava primarnih kmetijskih pridelkov; predelava gozdnih lesnih sortimentov; prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij; vzreja in predelava vodnih organizmov; turizem na kmetiji; dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji, storitvami oziroma izdelki; predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov; storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela; svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo; socialno-varstvene storitve (eUprava, 2026a).

Dopolnilna dejavnost kot pot do ekonomske samostojnosti kmetic?
»Kmečke ženske so lahko enakopravne moškemu samo v primeru, da od njega niso ekonomsko odvisne,« navaja Ana Barbič v svoji študiji *Izzivi in priložnosti podeželja* (2005: 234), v kateri posebno pozornost namenja položaju kmečkih žensk v Sloveniji. Ekonomska samostojnost je torej eden ključnih pogojev dejanske enakopravnosti in pomeni »lasten vir dohodkov iz dejavnosti, ki jo kmetica opravlja samostojno bodisi pri njej sodeluje« (prav tam, str. 233).

Dopolnilne dejavnosti na kmetiji lahko za kmečke ženske pomenijo priznanje in finančno ovrednotenje dela, ki ga pogosto že opravljajo, vendar zanj niso nujno neposredno plačane. S prihodki, ustvarjenimi z dopolnilno dejavnostjo, lahko svoje znanje, delo in ustvarjalnost pretvorijo v vir dohodka. Ta lahko pomeni pomemben korak na poti k večji ekonomski samaostojnosti.

Toda samo opravljanje dopolnilne dejavnosti ne pomeni nujno vključitve v vsa obvezna socialna zavarovanja. Nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji je sicer lahko kmečko zavarovan, vendar to ni pogoj za opravljanje dejavnosti (Krašovec, 2021). Oseba, ki opravlja dopolnilno dejavnost na kmetiji in ni obvezno zavarovana iz tega naslova, je na podlagi opravljanja dopolnilne dejavnosti obvezno zavarovana za poškodbe pri delu in poklicne bolezni. Prostovoljno se lahko zavaruje tudi za invalidnost in smrt, ki sta posledici poškodbe pri delu ali poklicne bolezni (FURS, 2026).

Dohodek iz dopolnilne dejavnosti lahko prispeva k večji ekonomski samostojnosti, vendar brez ustrezne vključenosti v sistem socialnih zavarovanj ne zagotavlja nujno tudi dolgoročne socialne varnosti. To je še posebej pomembno v starosti, ko lahko pomanjkanje socialnih pravic ponovno poveča tveganje ekonomske odvisnosti kmečkih žensk od drugih.

Pomembno vprašanje je tudi, kdo dejansko razpolaga z dohodkom, ki ga ustvari dopolnilna dejavnost. Rac, Černič Istenič in Erjavec (2022: 13) navajajo, da ima le 20 % kmečkih žensk svoj transakcijski račun.

Tudi, če je ženska nosilka dopolnilne dejavnosti in z njo ustvarja dohodek, to še ne pomeni, da s tem dohodkom tudi samostojno razpolaga in odloča o njegovi uporabi.

Prihodki iz dopolnilne dejavnosti na kmetiji so lahko vključeni v skupno finančno poslovanje kmetije oziroma gospodinjstva. Možnost samostojnega razpolaganja z dohodkom je zato pomemben vidik dejanske ekonomske samostojnosti kmečkih žensk.

Dopolnilna dejavnost kot priložnost za nove stike in povezovanje kmetic?
Narava dela na kmetiji, prostorska oddaljenost in omejene možnosti mobilnosti lahko kmečkim ženskam otežujejo druženje ter vključevanje v širše družbeno okolje.

V raziskavi *Kmečke ženske v Sloveniji* (Robnik, 2018) so preverjali, kako pogoste so posamezne prostočasne dejavnosti anketiranih kmečkih žensk. V šestih mesecih pred raziskavo so anketiranke najpogosteje označile, da so prosti čas porabile za gledanje televizije, brskanje po internetu ter branje časopisov in revij. Več kot polovica anketiranih kmečkih žensk je v šestih mesecih pred raziskavo gostila obiske ali obiskala druge ter sodelovala v društvu, združenju ali zvezi. S prijateljicami se je družila polovica anketirank. Podatki iz raziskave kažejo, da so anketiranke pogosteje označile pretežno individualne prostočasne dejavnosti kot družabne dejavnosti oziroma sodelovanje v organiziranih oblikah skupnosti.

Opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji lahko ustvarja dodatne priložnosti, da kmečke ženske poleg vsakodnevnega dela na kmetiji navezujejo nove socialne in poslovne stike, se povezujejo z drugimi nosilkami dopolnilnih dejavnosti ter izmenjujejo znanje in izkušnje tudi zunaj kmetije. Stiki zunaj kmetije lahko kmečkim ženskam prinesejo večjo vidnost njihovega dela, občutek pripadnosti ter priložnosti za pridobivanje novih znanj, izkušenj in podpornih mrež.

Takšno razumevanje vloge dopolnilnih dejavnosti ni novo. Kot navaja Barbič (2005: 234), so že na seminarju Organizacije Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (FAO) leta 1983 dopolnilne dejavnosti med drugim prepoznali kot priložnost, ki kmeticam omogoča povezovanje z drugimi proizvajalkami ter vzpostavljanje stikov zunaj domačega gospodinjstva.

Na ta način dopolnilne dejavnosti niso pomembne zgolj z vidika ustvarjanja dodatnega dohodka, temveč tudi kot prostor povezovanja, sodelovanja in večje vključenosti kmečkih
žensk v širše družbeno okolje. Vendar moramo pri tem upoštevati, da je to odvisno tudi od vrste dopolnilne dejavnosti, načina organizacije dela in tega, ali ima ženska dejansko možnost sodelovati z ljudmi zunaj kmetije. Poleg tega lahko dodatne delovne obveznosti tudi zmanjšajo čas za druženje.

Kako do dopolnilne dejavnosti na kmetiji?

Prvi korak je premislek o tem, katera dejavnost ustreza kmetiji, znanju in interesom osebe, ki jo želi razvijati. Dobro se je vprašati, kaj rad/a delaš, kaj že imaš na voljo na svoji kmetiji ter kaj ljudje v tvoji okolici potrebujejo ali kupujejo (Krt, 2025).

Za opravljanje dopolnilne dejavnosti je potrebno pridobiti dovoljenje na pristojni upravni enoti. V vlogi navedemo osnovne podatke o nosilcu in kmetiji, lokacijo opravljanja dejavnosti ter vrsto dejavnosti, pri sezonski dejavnosti tudi obdobje njenega opravljanja. Podrobnejše informacije o postopku so na voljo na eUpravi (2026b). Med splošnimi pogoji in omejitvami za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji sta tudi zahtevana površina kmetijskih zemljišč oziroma število čebeljih družin ter omejitev letnega dohodka iz dopolnilnih dejavnosti (eUprava, 2026a). Za posamezne vrste dejavnosti lahko veljajo dodatni pogoji.

Za vsako dopolnilno dejavnost je potrebno določiti nosilca dopolnilne dejavnosti, ki je lahko nosilec kmetije ali pa član kmetije. Slednji mora za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji pridobiti soglasje nosilca kmetije (Krašovec, 2021).

Dopolnilne dejavnosti na kmetiji zakonsko urejata Zakon o kmetijstvu (ZKme-2) in Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji. Za več informacij se lahko obrnete na lokalne koordinatorje za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti na kmetiji pri Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije.

Ksenja Strožič,
vodja projekta Pravice za kmetice!

Društva kmečkih in podeželskih žensk:

pomemben prostor povezovanja

Društva kmečkih in podeželskih žensk so v Sloveniji že desetletja pomemben prostor druženja, izobraževanja, izmenjave izkušenj in medsebojne podpore kmečkih žensk. Njihov pomen pa presega zgolj družabno funkcijo. Kot ugotavlja Barbič (2005: 229), so društva tudi "izredno pomemben kanal osamosvajanja kmečkih žensk, njihovega osvobajanja tradicionalne priklenjenosti na dom in družino ter hkrati pomemben korak v javno življenje na podeželju".

Od aktivov do društev kmečkih in podeželskih žensk

Začetki organiziranega povezovanja kmečkih žensk segajo v 70. leta prejšnjega stoletja, ko so se skupine žensk povezovale v t. i. aktive kmečkih žensk. Ti so delovali v okviru kmetijskih zadrug. Prvi so bili ustanovljeni leta 1972 na Primorskem, leta 1991 pa naj bi jih na območju Slovenije obstajalo kar 266 (Barbič, 2005: 236). Pobudnik za ustanavljanje aktivov je bila Zadružna zveza Slovenije, veliko vlogo in zasluge za povezovanje kmetic v aktive pa so imele kmetijske svetovalke (Remec, 2016).

Želja po medsebojnem povezovanju, izobraževanju, izboljšanju položaja, ohranjanju kulturne dediščine in splošnem opolnomočenju kmetic je le nekaj razlogov, zakaj so se kmetice začele združevati v aktive.

Po osamosvojitvi Slovenije so se številni aktivi kmečkih žensk postopoma preoblikovali v samostojna društva kmečkih in podeželskih žensk. Pomemben korak pri njihovem povezovanju na nacionalni ravni je bila ustanovitev Zveze kmetic Slovenije leta 1995.

Danes marsikatero društvo šteje že več kot 50 let delovanja. Mednje sodijo Društvo podeželskih žena Blegoš (1972), Društvo kmečkih žena Dornberk (1973), Društvo kmetic Zgornje Savinjske doline (1974), Društvo podeželskih žena Gornja Radgona (1975), Društvo kmečkih žena Žiri (1975), Društvo kmetic Krško (1975), Društvo kmečkih žena Metlika (1975) in še bi lahko naštevali.

Zgodovina nastajanja aktivov in društev kmečkih žensk v Sloveniji je kljub njihovem dolgoletnem delovanju še vedno razmeroma slabo raziskana in popisana. Informacije so razrpšene med različnimi viri, zaradi česar je celovit pregled razvoja organiziranega povezovanja kmečkih žensk težko oblikovati.

Zveza kmetic Slovenije

Zveza je nastala leta 1995 v Gornji Radgoni s ciljem "okrepiti položaj žensk na podeželju in jim omogočiti, da se njihov glas sliši v lokalnem okolju, širši družbi in v državnih ustanovah," so zapisali v Gorenjskem glasu (Zaplotnik, 2026). V statutu Zveze pravijo, da je njen namen "ustvarjati pogoje za izboljšanje položaja žensk na podeželju ter prizadevanje za ustrezno mesto podeželskih žena v družbi" (ZKS, 2016).

Zveza je prostovoljna nevladna organizacija, ki povezuje društva kmečkih in podeželskih žensk po Sloveniji. V preteklosti je združevala kar 124 društev in več kot 9.000 članic, danes pa povezuje okrog 60 društev z nekaj več kot 3.000 članicami. Članstvo društev v Zvezi ni obvezno. Po oceni predsednice Irene Ule je danes v Zvezo vključenih približno 60 % vseh društev kmečkih in podeželskih žensk.

Leta 2025 je Zveza praznovala 30 let delovanja. Že skoraj dve desetletji jo vodi predsednica Irena Ule. V tem času je Zveza skupaj z društvi kmečkih in podeželskih žensk pomembno vplivala na življenje kmečkih žensk tako na osebni kot širši družbeni ravni.

Na osebni ravni so društva številnim kmečkim ženskam pomagala izstopiti iz pogosto zaprtega kroga družine in kmetije. Kot se spominja Ule, so v začetkih predstavnice društev pogosto hodile od hiše do hiše in spodbujale kmetice, predvsem pa njihove partnerje, naj ženske "spustijo" od doma oziroma jim dovolijo, da se pridružijo društvenim aktivnostim. Zveza in društva so pomembno razširila možnosti za organizirano druženje, izmenjavo izkušenj in medsebojno podporo kmečkih žensk.

Omogočila so jim tudi pridobivanje novih znanj in neformalno izobraževanje, saj takratnim generacijam kmečkih žensk formalno izobraževanje ni bilo vedno dostopno.

Pomembna vloga Zveze in društev je tudi pretok informacij. Zveza prek društev kmečke ženske obvešča o spremembah zakonodaje, novih politikah in drugih vprašanjih, ki neposredno vplivajo na njihovo življenje in delo. Zveza in društva tako služijo kot pomemben vir informacij, do katerih bi kmetice same morda težje dostopale.

Na družbeni ravni je Zveza prispevala k večji vidnosti kmetic v javnosti in njihovemu aktivnejšemu vključevanju v javni prostor, denimo z vsakoletnim izborom Kmetica leta.

“Naziv je namenjen ženskam, ki s svojim dolgoletnim delom, predanostjo kmetiji, družini, podeželju in skupnosti pomembno prispevajo k ohranjanju in razvoju slovenskega kmečkega prostora. Pri izboru ni v ospredju materialni položaj kmetije, temveč predvsem življenjsko delo kandidatke, njeni dosežki ter prizadevanja za kmetice in podeželske žene,” so zapisale (ZKS, 2026).

Zveza je pomembna zagovornica kmečkih in podeželskih žensk, ki si že tri desetletja prizadeva za izboljšanje njihovega položaja. Kljub številnim pomembnim dosežkom pa se Zveza in društva srečujejo z različnimi ovirami, ki otežujejo njihovo delovanje in prizadevanje za spremembe

Zveza se vključuje v razprave in procese oblikovanja različnih politik na področju kmetijstva, ki vplivajo na položaj kmečkih in podeželskih žensk. Še posebej si prizadeva za boljšo ureditev socialne varnosti kmetic, ki bi bila zanje finančno dostopnejša. Leta 2019 je bil v okviru Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ustanovljen Svet za ženske na podeželju, v katerem je sodelovala tudi Zveza kmetic Slovenije.

Zveza je pomembna zagovornica kmečkih in podeželskih žensk, ki si že tri desetletja prizadeva za izboljšanje njihovega položaja. Kljub številnim pomembnim dosežkom pa se Zveza in društva srečujejo z različnimi ovirami, ki otežujejo njihovo delovanje in prizadevanje za spremembe.

Eden izmed pomembnejših izzivov je upadanje in staranje članstva, zato Zveza kot eno od ključnih nalog prepoznava predvsem vključevanje mlajših generacij (Remec, 2024). Pomlajevanje članstva bo pomembno za dolgoročni obstoj, razvoj in nadaljnje delovanje društev. Pri tem se odpira tudi vprašanje, kako društva približati mlajšim ženskam ter jih spodbuditi k aktivnejšemu vključevanju v organizirane oblike skupnosti na podeželju.

Izziv predstavlja tudi vključevanje društev v Zvezo. Vsa društva se namreč niso odločila za priključitev, nekatera pa so iz nje tudi izstopila. Posledično Zveza ne predstavlja vseh društev kmečkih in podeželskih žensk, kar vpliva na moč zastopanja interesov kmečkih žensk.

Kot ocenjuje Ule, bi lahko imela Zveza z večjim članstvom tudi večjo težo pri zagovarjanju interesov kmečkih žensk in pri prizadevanjih za izboljšanje njihovega položaja.

Društva kmečkih in podeželskih žensk so v svojih lokalnih skupnostih zelo dobro poznana, izven njih pa so informacije o njihovem obstoju in delovanju težje dosegljive. Številna društva tudi nimajo lastnih spletnih strani ali niso dejavna na družbenih omrežjih. V času izvajanja projekta je Zveza kmetic Slovenije vzpostavila oziroma nadgradila svojo spletno stran – morda je to priložnost, da se vsaj osnovne informacije o društvih kmečkih in podeželskih žensk združijo na enem mestu.

Društva kmečkih in podeželskih žensk v Pomurju

Društva kmečkih in podeželskih žensk imajo pomembno vlogo in dolgoletno tradicijo tudi v Pomurju. V lokalnih skupnostih deluje več kot 10 društev, ki povezujejo kmečke in podeželske ženske.

Njihov pomen je še posebej izrazit v lokalnih skupnosti, kjer manjka prostorov, namenjenih srečevanju žensk. Društva so prostor druženja, izmenjave izkušenj in medsebojne podpore. Hkrati organizirajo različna izobraževanja, sodelujejo v lokalnih dogodkih, skrbijo za prenos znanja ter ohranjanje kulinarične in druge kulturne dediščine.

Eden od dogodkov, ki društva kmečkih in podeželskih žensk že 30 let tudi medsebojno povezuje, je vsakoletno Srečanje kmetic Pomurja. Organizirajo ga kmetijske svetovalke na Kmetijsko gozdarskem zavodu Murska Sobota, srečanja pa se v povprečju udeleži okoli 200 članic.

Na izboru Kmetica leta, ki ga že vrsto let organizira Zveza kmetic Slovenije, sta naziv osvojili tudi dve Pomurki. Marta Sever iz Društva podeželskih žena Gornja Radgona je postala Kmetica leta 2007, Marija Rožman iz Društva podeželskih žena Sveti Jurij ob Ščavnici pa Kmetica leta 2023.

Društva kmečkih in podeželskih žensk ostajajo pomemben prostor povezovanja, izobraževanja in medsebojne podpore. Njihova prihodnost pa je odvisna tudi od tega, kako uspešno bodo nagovarjala nove generacije žensk in se prilagajala spreminjajočim se potrebam podeželskih skupnosti.

S predstavitvijo društev v Pomurju želimo prispevati k večji prepoznavnosti njihovega delovanja ter spodbuditi kmečke in podeželske ženske, da se vključijo v društva in soustvarjajo njihovo prihodnost.

Katera so pomurska društva kmečkih in podeželskih žensk?

V nadaljevanju predstavljamo društva kmečkih in podeželskih žensk ter druga lokalna društva, ki povezujejo ženske na podeželju in smo jih identificirali v okviru projekta. Seznam ni nujno izčrpen. Mogoče je tudi, da katero od društev ni več aktivno.

OBMOČJE UE MURSKA SOBOTA

- Društvo žena in deklet Kruplivnik
- Društvo kmečkih žena Klas Bodonci
- Društvo podeželskih žena Občine Rogašovci
- Društvo žena Kukeč
- Društvo žena Neradnovci
- Društvo žena in deklet Sončnica Občine Tišina
- Kulturno in turistično športno društvo markišavskih deklet in žena

OBMOČJE UE LENDAVA

- Društvo kmetic Turnišče
- Društvo žena Odranci
- Društvo žena Pince Marof-Benica

OBMOČJE UE GORNJA RADGONA

- Društvo kmečkih žena Apače
- Društvo kmečkih žena in deklet Kapela
- Društvo podeželskih žena Gornja Radgona
- Društvo podeželskih žena Sveti Jurij ob Ščavnici

OBMOČJE UE LJUTOMER

- Društvo kmetic Križevci-Veržej
- Društvo kmetic Ljutomer-Razkrižje

Z nekaterimi pomurskimi društvi smo se povezali tudi v projektu Pravice za kmetice!. Skupaj smo organizirali izobraževanja o socialni varnosti kmetic in delavnice o možnostih odpiranja dopolnilnih dejavnosti za kmečke ženske.

Ksenja Strožič,
vodja projekta Pravice za kmetice!

Izobraževanje o socialni varnosti kmetic v sodelovanju s Polono Starc in Društvom žena Kukeč, 23. 9. 2026.

Delavnica o dopolnilni dejavnosti na kmetiji z Mojco Anzeljc in Društvom podeželskih žena Sveti Jurij ob Ščavnici, 29. 9. 2026.

Izobraževanje o socialni varnosti kmetic v sodelovanju s Polono Starc in Društvom podeželskih žena Gornja Radgona, 1. 10. 2026.

Delavnica o dopolnilni dejavnosti na kmetiji s Katjo Temnik in Društvom podeželskih žena Gornja Radgona, 22. 10. 2026.

Kmečke ženske med kmetijo, družino in družbo:

od nevidnega dela k pravicam v praksi

Življenje in delo na družinski kmetiji se težko ločita na delovni in zasebni čas. Kmetija ni le delovno mesto, temveč tudi dom, prostor družinskih odnosov, skrbi, proizvodnje hrane, odločanja in vsakodnevnega prilagajanja vremenu, trgu, sezonskim opravilom ter potrebam ljudi in živali. Zato se delo kmetic pogosto razteza čez ves dan in zajema veliko več kot neposredno delo na njivi, v hlevu ali pri predelavi pridelkov.

Kmečke ženske opravljajo proizvodno delo, gospodinjska opravila, skrbijo za otroke, starejše in bolne družinske člane, vodijo administrativna opravila, organizirajo vsakdanje življenje, pogosto sodelujejo tudi v društvih, pri dopolnilnih dejavnostih in v lokalni skupnosti. Velik del tega dela ostaja slabo viden, ker se razume kot samoumevna pomoč, družinska dolžnost ali »žensko delo«. Prav to nevidno delo pogosto omogoča, da kmetija sploh deluje.

Zato pravice kmetic niso obrobna tema. Povezane so z vprašanji ekonomskega položaja, socialne varnosti, zdravja, počitka, odločanja in priznanja dela. Kadar delo ni prepoznano kot delo, se lažje spregledajo tudi potrebe po lastnem dohodku, socialnem in zdravstvenem zavarovanju, bolniški odsotnosti, pokojninski varnosti, počitku, nadomeščanju dela in glasu pri odločanju.

Raziskave kažejo, da so med najbolj obremenjujočimi dejavniki za ženske na kmetijah prenizek zaslužek glede na vloženi napor, velika odgovornost za uspeh kmetije, več delovnih nalog hkrati, dolg delovni čas in premalo časa zase. To pomeni, da obremenitve kmetic niso le fizične, temveč tudi psihosocialne. Kmetice pogosto nosijo odgovornost za delo, družino, odnose, skrb in organizacijo, pri čemer se od njih pričakuje, da bodo zmogle tudi takrat, ko so utrujene, bolne, noseče, po porodu ali preobremenjene.

Posebej pomembno je vprašanje počitka in prostega časa. Počitek ni razkošje, ampak pogoj za zdravje in varnost. Kadar je dela preveč, kadar primanjkuje delovne sile ali denarja za pomoč, se povečajo tveganja za poškodbe, bolezni, slabe odločitve in improvizacije pri delu. Zato vprašanje, ali si lahko kmetica vzame prost dan, ni osebno vprašanje, temveč vprašanje organizacije dela, podpore družine in širših podpornih storitev.

Podobno velja za pravice, kot so bolniška odsotnost, materinski in starševski dopust. Te pravice lahko formalno obstajajo, vendar to še ne pomeni, da jih je na kmetiji mogoče dejansko koristiti. Če delo ne počaka, če ni nikogar, ki bi žensko nadomestil, če je pomoč odvisna zgolj od družinskih članov ali sosedov, potem pravica ostane omejena. Zato je pomembno razlikovati med pravicami na papirju in pravicami v praksi.

Pravice so zares uresničene šele takrat, ko obstajajo pogoji, da jih ženske lahko uporabijo brez občutka krivde, brez ogrožanja delovanja kmetije in brez tega, da se njihova stiska razume kot osebni neuspeh. Ti pogoji vključujejo prepoznano in ovrednoteno delo, lasten dohodek, socialno in zdravstveno zavarovanje, možnost počitka in prostega časa, nadomeščanje dela ob bolezni, poškodbi, porodu ali skrbi za drugega družinskega člana ter glas pri odločanju v družini, društvih in institucijah.

Ekonomska ranljivost je ena ključnih ovir, zaradi katerih kmetice svoje pravice težje uresničujejo v praksi. Delo brez socialne varnosti povečuje odvisnost. Če kmetica nima lastnega dohodka, urejenega socialnega zavarovanja ali možnosti odločanja o sredstvih, je lahko ranljivejša v času bolezni, starosti, poškodbe ali sprememb v družini.

Dopolnilne dejavnosti so lahko priložnost za dodaten dohodek, večjo prepoznavnost in samozavest, vendar niso čudežna rešitev. Pred njihovo uvedbo se je treba vprašati, kdo bo delo opravljal, koliko časa bo vzelo, kdo bo odločal o dohodku in ali dejavnost res povečuje samostojnost in socialno varnost ali pa ženski dodaja še eno breme.

Pri reševanju teh vprašanj odgovornost ne sme ostati le na posamezni kmetici. Potrebne so rešitve na več ravneh. Na ravni kmetije je pomembno poimenovati in pravično razdeliti delo, preveriti zavarovanje, dohodek in odločanje ter se dogovoriti, kdo koga nadomesti ob bolezni, poškodbi, porodu ali preobremenjenosti.

Na ravni društev kmečkih žensk je pomembno odpirati teme, ki so bile dolgo razumljene kot zasebne: socialna varnost, pokojnina, bolniška, počitek, osamljenost, skrb za starejše, položaj mladih žensk na kmetiji in preobremenjenost.

Društva kmečkih žensk so lahko pomembna infrastruktura podpore. Niso le prostor druženja, temveč tudi prostor zaupanja, izmenjave izkušenj, povezovanja s svetovalnimi službami in oblikovanja skupnih predlogov in solidarnosti. V društvih se lahko osebne stiske prepoznajo kot skupna vprašanja, ki zahtevajo širše odgovore.

Na ravni institucij so potrebni hitro dostopno, enostavno in razumljivo svetovanje o pravicah, dostopne informacije o socialni varnosti, terenska podpora, razmislek o oblikah nadomeščanja dela ter vključevanje kmetic v oblikovanje ukrepov. Kmetice morajo biti prepoznane kot nosilke dela, odgovornosti, tveganj in znanja na kmetijah, ne le kot pomočnice.

Ključni premik je prehod od pričakovanja, da bodo kmetice še naprej "zdržale", k urejanju pogojev, v katerih bodo lahko varno delale, počivale, skrbele za druge in zase, odločale ter uveljavljale pravice v praksi. Prihodnost podeželja ni odvisna samo od zemlje, strojev in pridelave, temveč tudi od tega, ali bodo ženske, ki vsak dan povezujejo kmetije, družine in skupnosti, vidne, slišane in socialno varne.

Majda Černič Istenič,
Družbenomedicinski inštitut ZRC SAZU

Namesto zaključka:
razmislek ob 15. oktobru, svetovnem dnevu kmetic

Organizacija združenih narodov (OZN) od leta 2008 vsako leto 15. oktobra obeležuje mednarodni dan žensk na podeželju, ki ga v Sloveniji poznamo tudi kot svetovni dan kmetic. Namenjen je ozaveščanju o pomembni vlogi žensk v kmetijstvu, razvoju podeželja in zagotavljanju prehranske varnosti.

Letošnji je potekal v znamenju mednarodnega leta kmetic 2026, s katerim pri Organizaciji Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (FAO) opozarjajo na mnoga področja neenakosti kmečkih žensk na svetovni ravni: od prekarnih pogojev dela in prevelike delovne obremenjenosti do neenakega dostopa do zemlje, izobraževanja, tehnologije, finančnih virov. Opolnomočenje kmečkih žensk vidijo kot ključno za razvoj podeželja, varovanje okolja in prehod k bolj trajnostnim prehranskim sistemom.

V Sloveniji svetovni dan kmetic obeležuje Zveza kmetic Slovenije z vsakoletnim izborom Kmetica leta. Takšna priznanja pomembno prispevajo k večji prepoznavnosti in vrednotenju dela kmečkih žensk ter hkrati spodbujajo razmislek o nadaljnjih možnostih za izboljšanje njihovega ekonomskega in socialnega položaja.

Ob svetovnem dnevu kmetic se običajno vrstijo objave in prispevki institucij, nevladnih organizacij, medijev in posameznikov, ki poudarjajo pomen kmečkih žensk za kmetijstvo in podeželje. Kmečke ženske resda bistveno prispevajo k delovanju kmetij, razvoju podeželja in ohranjanju kulturne dediščine. Kljub temu se še vedno soočajo s številnimi neenakostmi, kot so nevidno in neplačano delo, ekonomska ranljivost, neenak dostop do lastništva in upravljanja kmetij ter slabša socialna varnost.

Prepoznavanje in vrednotenje prispevka kmečkih žensk sta pomembna koraka pri krepitvi njihovega družbenega položaja. Ob tem je ključnega pomena tudi nadaljnje razvijanje ukrepov in rešitev, ki prispevajo k izboljševanju njihovih delovnih, ekonomskih in socialnih razmer ter zagotavljanju enakih možnosti žensk in moških na podeželju.

Pri oblikovanju rešitev za izboljšanje položaja kmečkih žensk je pomembno upoštevati tudi širše družbene, ekonomske in kulturne dejavnike, ki vplivajo na njihove možnosti in položaj v kmetijstvu ter na podeželju. Poleg ustreznih zakonodajnih in sistemskih rešitev imajo pomembno vlogo tudi ozaveščanje, medsebojno povezovanje in opolnomočenje kmečkih žensk ter krepitev njihovega sodelovanja pri odločanju. Takšen celovit pristop lahko pomembno prispeva k zagotavljanju enakih možnosti žensk in moških ter trajnostnemu razvoju podeželja.

Pravice za kmetice!

Viri in literatura:

Kmečke ženske v Sloveniji

Barbič, Ana. 2005. Izzivi in priložnosti podeželja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Federici, Silvia. 2019. Kaliban in čarovnica: ženske, telo in prvotna akumulacija. Ljubljana: Založba Sophia.

MMC RTV SLO. 2023. Ženske na podeželju včasih slabo poznajo svoje pravice. Dostopno prek: https://www.rtvslo.si/slovenija/zenske-na-podezelju-vcasih-slabo-poznajo-svoje-pravice/660408 [12. 10. 2026]

Robnik, Sonja. 2016. Enakost spolov - (še) nedokončana zgodba. Pregled enakosti spolov v Sloveniji, 1991-2016. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Robnik, Sonja. 2018. Kmečke ženske v Sloveniji: Rezultati raziskave, 2018. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Sitar, Polona. 2022. Za boljši življenjski standard: Kombiniranje dohodkov in delitev dela po spolu v kmečkih gospodinjstvih v Sloveniji, 1965-1991. V: Pol kmet, pol proletarec: Integrirana kmečka ekonomija v socialistični Sloveniji, 1945-1991, Lev Centrih, Polona Sitar, ur. Koper: Založba Univerze na Primorskem, str. 151-228.

Slovenc Grasselli, Mateja in Černič Istenič, Majda. 2025. Varnost in zdravje pri delu na slovenskih kmetijah: problemi, potrebe in dobre prakse. Ljubljana: ZRC SAZU.

Statistični urad Republike Slovenije (SURS). 2022. Nekaj več kot tri četrtine gospodarjev-upraviteljev družinskih kmetij je moških. Dostopno prek: https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10466 [12. 10. 2026]

Dopolnilne dejavnosti na kmetiji

Barbič, Ana. 2005. Izzivi in priložnosti podeželja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Državni portal Republike Slovenije – eUprava. 2026a. Kmetijske dejavnosti: Dopolnilne dejavnosti na kmetijah. Dostopno prek: https://e-uprava.gov.si/si/podrocja/kmetijstvo-gozdarstvo-prehrana/kmetijske-dejavnosti/dopolnilne-dejavnosti-na-kmetijah.html?lang=si [16. 10. 2026]

Državni portal Republike Slovenije – eUprava. 2026b. Vloga: Dovoljenje za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Dostopno prek: https://e-uprava.gov.si/si/podrocja/vloge/vloga.html?id=595&lang=si [16. 10. 2026]

Finančna uprava Republike Slovenije (FURS). 2026. Obračunavanje in plačevanje prispevkov za socialno varnost za osebe, ki opravljajo dopolnilno dejavnost na kmetiji. Dostopno prek: https://www.fu.gov.si/poslovni_dogodki_podjetja/obracunavanje_in_placevanje_prispevkov_za_socialno_varnost_za_osebe_ki_opravljajo_dopolnilno_dejavnost_na_kmetiji/ [16. 10. 2026]

Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo (IRSKGLR). 2026. Program dela IRSKGLR za leto 2026. Dostopno prek: https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/IKGLR/Programi-in-strateske-usmeritve/Program-dela-IRSKGLR-za-leto-2026.pdf [16. 10. 2026]

Krašovec, Jožica. 2021. Dopolnilne dejavnosti na kmetiji: Možnosti je veliko, izberimo pravo. Kmetijsko-gozdarski zavod Celje. Dostopno prek: https://www.kmetijskizavod-celje.si/uploads/kgzs_-_zavod_ce/dopolnilne_dejavnosti/moznosti_je_veliko_izberimo_pravosszavodcelje.pdf [16. 10. 2026]
Krt, Andrejka. 2025. Dopolnilne dejavnosti: Prihodnost kmetij. Zelena dežela, št. 192. Dostopno prek: https://www.kgzs.si/uploads/dokumenti/glasilo-zelena-dezela/2025/ZD_192_avgust_2025_splet.pdf [16. 10. 2026]
Rac, Ilona, Černič Istenič, Majda in Erjavec, Emil. 2022. Socialna vprašanja na podeželju: stališče. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
Robnik, Sonja. 2018. Kmečke ženske v Sloveniji: Rezultati raziskave, 2018. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
Spletno mesto državne uprave Republike Slovenije – GOV.SI. 2026. Dopolnilne dejavnosti na kmetijah. Dostopno prek: https://www.gov.si/teme/dopolnilne-dejavnosti-na-kmetijah/ [16. 10. 2026]
Statistični urad Republike Slovenije (SURS). 2026. Kmetijska gospodarstva, skupni KZU, GVŽ in povprečni GVŽ na ha KZU, po občinah, Slovenija, 2000, 2010, 2020. Dostopno prek: https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/15P0414S.px [16. 10. 2026]
Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji. 2015. Uradni list Republike Slovenije, št. 57/15, 36/18, 151/22, 4/25, 100/25 – ZKme-2. Dostopno prek: https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=URED6925 [16. 10. 2026]
Zakon o kmetijstvu (ZKme-2). 2025. Uradni list Republike Slovenije, št. 100/25. Dostopno prek: https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO9191 [16. 10. 2026]
Zveza slovenske podeželske mladine (ZSPM). 2020. ABC o dopolnilnih dejavnostih. Dostopno prek: https://zspm.si/abc-o-dopolnilnih-dejavnostih/ [16. 10. 2026]

Društva kmečkih in podeželskih žensk

Barbič, Ana. 2005. Izzivi in priložnosti podeželja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
Remec, Barbara. 2016. Povezane že 40 let. Kmečki glas. Dostopno prek: https://barbararemec.kmeckiglas.com/povezane-ze-40-let/ [22. 10. 2026]
Remec, Barbara. 2024. Največji izziv je pomlajevanje društev. Kmečki glas. Dostopno prek: https://barbararemec.kmeckiglas.com/najvecji-izziv-je-pomlajevanje-drustev/ [22. 10. 2026]
Zaplotnik, Cveto. 2026. Želijo biti bolj spoštovane in cenjene. Gorenjski glas. Dostopno prek: https://www.gorenjskiglas.si/posli/zelijo-biti-bolj-spostovane-in-cenjene-330003/ [22. 10. 2026]
Zveza kmetic Slovenije (ZKS). 2016. Statut Zveze kmetic Slovenije. Dostopno prek: https://agri.bf.uni-lj.si/zveza/o-nas [22. 10. 2026]
Zveza kmetic Slovenije (ZKS). 2026. Razpis za kmetico leta 2026. Dostopno prek: https://zvezakmetic.si/2026/09/14/razpis-za-kmetico-leta-2026/ [22. 10. 2026]

Informacije o delovanju Zveze kmetic Slovenije smo pridobili tudi na Srečanju kmečkih žensk na sejmu AGRA in v pogovoru z njeno predsednico Ireno Ule.

